

А МАНДРАГОРА ТАК І НЕ РОЗКВІТЛА...

Анатолій Русак ИСПОВЕДЬ

Меломізантійне страдання історії
партизанського руху в Україні
1941-1944

*Доктор історичних наук, генерал-лейтенант
Анатолій Русак дитиною взимку 1942 року, потрапив
в партизанський загін. Зіркі і допитливі оченята
хлопчика більш відверто і незаполітизовано фіксували
все, що відбувалося під час війни. Через багато років
він безпристрасно написав про провал в організації
партизанського руху в 1941 році, об'єктивно оцінив
зусилля і жертви комуністів, яким вдалося мобілізувати
людей на збройну боротьбу в тилу гітлерівських
окупантів. Автор не обходить і досить непрості
стосунки, що склалися між С. Ковпаком, І. Сиромолотним,
С. Рудневим, А. Сабуровим, Т. Таратуєю, Т. Строкарем
та іншими партизанськими командирами. "Исповедь" - до
певної міри автобіографічна повість, і це робить її більш
цікавою і значимою. Чимало сторінок книги присвячено
і нашим землякам-партизанам Дубровицького району.*

*Анатолій Русак висловлює свою точку зору щодо
провідників "української національної ідеї". Він вважає,
що С. Бандера, Р. Шухевич, Т. Боровець та їх однодумці
були союзниками гітлерівців і їх менше всього цікавили
якісь ідеї. Вони переслідували свої особисті інтереси, і на
їх совісті тисячі невинних життів.*

*Наводимо уривок з книги, де автор намагається
"розвінчати міфи" про учасників національно-визвольних
змагань.*

22 вересня 2008 року в День партизанської слави з ініціативи районних організацій Української народної партії, Народного Союзу «Наша Україна», Народного Руху України, Дубровицького міськвиконкому знесли дубовий хрест і був поставлений гранітний пам'ятник хрест. Цей захід освятив настоятель Дубровицького Храму Різдва Пресвятої Богородиці отець Данило. На чорних мармурових плитах прізвища і фотографії Камінського С.Ф., Раковича М.П. і Романушка Ж.Г.

Мій батько в 1943 році був секретарем підпільного Дубровицького РКП(б)У і комісаром місцевого партизанського загону імені Т. Шевченка. Він від щоденникові записи. У них я і виявив доволі несхвальні оцінки цим «учасникам визвольних змагань». Я не обмежився спогадами батька, а звернувся до Державного архіву СБУ. Отримав кримінальну справу № 67429 (фонд 5, т.1), уважно вивчив її. Можу бути неточним в дрібних деталях, але як доктор історичних наук маю право на свою точку зору. Дорога, яку обрали С. Камінський, М. Ракович та Г. Романушко, привела їх на ешафот. Після довгих років забуття їх згадали, звели в ранг мучеників і «увіковічили». За які заслуги?

Романушко Георгій Іванович народився в 1922 році в Дубровиці, в бідній сім'ї, що складалася з дев'яти чоловік. Працював один батько, землі свої не мали. Георгій закінчив чотири класи польської публічної школи. З раннього дитинства виявляв інтерес до малювання. У школі вчитель математики помітив цей дар Божий у хлопчика і давав йому безкоштовно уроки малювання. Георгій все схоплював швидко. Підліток незабаром перейшов на «творчі» хліби. Малював масляними фарбами нехитрі побутові сценки, квіти, але найкраще виходили кіські голови. «Шедєври»

хвоє свої цінності. За нашими підрахунками він здав максимально десять відсотків від того, чим володів.

Навесні 1942 року Романушко вже працював самостійно і отримував за свою працю пристойні гроші.

У липні 1942 року Сігаленко влаштував у Дубровиці погром. У єврейській будинки вривалися поліцейські, били старих і малих, грабували їхнє майно, переляканих людей гнали на вулицю, а згодом усіх розстрілювали.

Фотолабораторію Сігаленко передав в особисте користування Георгія Романушко. Знайшовся й жаданий схованок: золоті прикраси, ручні і кишенькові годинники, дорогоцінні камені начальник поліції акуратно склав у шкряний саквож. Одяг, постільна білизна, меблі, посуд, що зберігалися в будинку Юнгшбейна, «побратські» поділили Сігаленко і Романушко.

...Вересень 1939 року. Сім'я Михайла Раковича зустріла прихід Червоної Армії на Рівненщині, як подію, що їх не хвилювала. З кожним тижнем життя налагоджувалося. Батька Михайла Павла Івановича призначили начальником ділянки в місцевому ліспромгоспі. Михайлу запропонували посаду інспектора обліковця. Робота йому подобалася, за неї добре і своєчасно платили радянськими рублями.

Влітку 1940 року Михайло довідався, що у Рівному відкривається кооперативний технікум. Туди брали на безкоштовне навчання юнаків та дівчат, які мають атестат польської публічної школи. Відіслав в технікум необхідні документи. Йому повідомили, що на технологічний факультет приймуть, але навчання там один рік буде на російській мові, якої Михайло фактично не знав. Вирішив на рік іти у вечірню школу, підтягнути російську мову і в вересні 1941 року вступити в технікум у Рівне. На військовому фронті

- Це похвально і вам зарахується. У вас є вільна посада лабо-ранта, і ви на неї візьмете Георгія Романушко.

- Він малює голови коней і нічого не розуміє у фотографії!

- Не святі горшки ліплять. До вас прийшов Гедеон і теж нічого не розумів у фотографії.

Сігаленко в той же день зустрівся з Романушко.

- Ти більше не маляр. Юнгшбейн погодився взяти тебе лаборантом-учнем у фотоательє. Вчися добре, будь терплячим і уважним. Довідайся, де жид в тайниках

квартирі, мав зі мною інтимний зв'язок, і я від нього народила дочку. Так тривало весь 1943 рік... Тепер мені доведеться дочку записати на своє прізвище, бо я не хочу, щоб вона носила прізвище бандита-бандерівця».

Привільно жила «команда» Камінського весь 1942 рік. З гарним настроєм зустріли і 1943 рік, але вже в січні дізналися, що якийсь генерал Сабуров привіз з брянського лісу переодягну в цивільний одяг цілу піхотну дивізію Червоної Армії з артилерією, мінометами, величезною кількістю автоматів і кулеметів. У лютому 1943 року партизани штурмом взяли Дубровицю. Дивом врятувалися Камінський, Ракович, Романушко.

26 липня 1943 «Бугайчик» за наказом Логвиновича застрелив керівника комуністичного підпілля в Дубровиці Кренька Олександра Онуфрійовича. Дружина А. Кренька Ольга Хомівна 29 липня 1944 розповіла слідчому, що «Бугайчик» пострілами з револьвера в скроню і двічі в живіт вбив чоловіка. При цьому були присутні багато жителів містечка і поліцаї-націоналісти, які ніяких заходів для затримання злочинця не вживали». Вбивство А. Кренька було «підставою» для прийняття «бугайчиків» в УПА. Прийняли, але в січні 1944 року Саливнова «бугайчика» спіймали співробітники НКВД і суд визначив йому вищу міру покарання - розстріл.

Сергій Камінський в червні 1943 року в Дубровиці зайняв посаду станичного і отримав псевдонім «Іскра». Його заступником став Георгій Романушко (псевдонім «Оса»). Михайла Раковича в курені «Кора» вибрали за чотового і довірили командувати взводом, їх псевдоніми «Молочар», «Трясило» і «Поштар».

1943 рік. Липень. Німці розгромлені в Курській битві. Вермахт поспішно відкочується до Дніпра, але саме в цей час Логвинович, Камінський, Ракович, Романушко здійснюють важкі злочини. Неймовірно, але «команда» Камінського не була політичним супротивником Радянської влади. Вони були дуже далекі від ідеї «національно-визвольних змагань», не мали й найменшої ідеологічної підготовки, їм була чужа українська національна ідея, вони переслідували свої шкурні інтереси: вбивали співвітчизників з єдиною метою - захопити їх матеріальні цінності, а це вже не борці за незалежну Україну.

Я ретельно вивчив архівні документи, але не знайшов документального підтвердження того, що Камінський, Романушко і Ракович були членами ОУН. Вони опинилися в УПА, але це сталося восени 1943 року. Будь-які твердження, що вони «Учасники національно-визвольних змагань 1941-1955 рр.» вигадка!

До війни Камінський, Ракович, Романушко були сірими містечковими парубками, яким нічого не світило в житті.

Щоб уникнути пересудів в оцінці скоєного Камінським, Раковичем й Романушком, без правок наводжу лист начальника Управління Служби безпеки Рівненської області Дубровицькому міськвиконкому:

«Повідомляємо, що 12 квітня 1944 р. військово-польовим судом 415 стрілецької Мозірської дивізії на підставі Указу ПЕР СРСР від 19 квітня 1945 р. були піддані страті через підвищення:

Ракович Михайло Павлович, 1923 р.н., уродженець і житель м.Дубровиці Рівненської області; Романушко Георгій Іванович, 1922 р.н., уродженець і житель м.Дубровиці; Камінський Йосип (Він і Сергій) Федорович, 1921 р.н., уродженець і житель м.Дубровиці. Були визнані винними в тому, що в 1942 році й

Георгій все схоплював швидко. Підліток незабаром перейшов на «творчі» хліби. Малював масляними фарбами нехитрі побутові сценки, квіти, але найкраще виходили кінські голови. «Шедеври» свої продавав в базарні дні по 2 злотих. На великі свята відвідував церкву. Політикою не цікавився, книжок не читав, газетам не вірив. Життя спливало мляво і нецікаво.

У вересні 1939 року в Дубровицю увійшла Червона Армія. Попит на картини Георгія вправ. У січні 1940 року його повісткою викликали в міліцію. Огрядний капітан злим, хриплим голосом запитав:

- Чому не працюєш? При поляках кинув вчитися, а тепер ухилиється від роботи!

- Мені можна завербуватися на Донбас?

- Похвально! Дамо напрямом, а це безкоштовна дорога, хороші підйоми. Заходь через пару днів.

Прямо з міліції Георгій попрямував до свого друга Сергія Камінського, який жив на вулиці Шпитальній, і розповів про бажання поїхати на Донбас.

- Куди ти їдеш? Ти уявляєш, що таке шахта? Для роботи під землю треба мати бичаче здоров'я, а ти здохлик! Загнешся там за два-три місяці!

- Але ти ж завербувався?

- Дурень. Мені двадцять один рік. Я здоровий, у мене дружина. Позаріз потрібні гроші.

Георгій Романушко пішов у Дубровицький ліспромгосп вальником лісу. Там він і пропрацював до 21 червня 1941 року.

23 червня 1941-го Сергій Камінський, Георгій Романушко, Михайло Ракович, Микола Салионов (вулична кличка «бугайчики»), отримали повістки з райвійськомату, зібрали хороші валізи з салом, хлібом, часником, прихопили самогону й подалися... в ліс.

7 липня 1941. Неділя. Біля Дубровицької церкви відбувся молебень з нагоди «визволення» німцями. Зібралось багато народу. Серед них виділялися неголені, самовдоволені Камінський, Ракович, Романушко, Салионов. Своім виглядом вони демонстрували молодецтво - втекли від призову до Червоної Армії, а точніше дезертирували. 10 липня 1941 на вулиці Воробинській містилася поліція, якою командував сотник з Поліської Січі Сігаленко. Заступником в нього став місцевий житель Логвинович Володимир Степанович (04.01.1945 року підвищений в Ровенській в'язниці). Вони хвацько взялися встановлювати «новий порядок». Головну небезпеку «правоохоронці» углядели в євреях. На базарній площі зібрали їх, і Логвинович заявив:

- Ваша жидівсько-комуністична влада закінчилася. Ви добряче грабували народ. Тепер добровільно поділіться з визволителями золотом. Не здумайте не виконати розпорядження. Крім того, вам слід негайно здати 300 корів.

Камінський привернув до себе в помічники Георгія Романушко. У Дубровиці багато років тримав фотоательє євреї Юнгшбейн. Лаборантом у нього працював Абрам Гедеон. Його в червні 1941 року мобілізували в Червону Армію.

Сігаленко відрізнявся патологічною жадібністю. Для нього жага до грошей стояла і на першому, і на другому, третьому і навіть на десятому місці. Він постійно був стурбований накопиченням грошей і вельми успішно вирішував це питання. Сігаленко зібрався «потрясти» Юнгшбейна. Викликав його до себе. Зайшовши в кабінет начальника поліції, Юнгшбейн впізнав у ньому сина старого знайомого єврея-кравця, Хаїма Сігала. Заспокоївся.

- Сподіваюся, що ви підтримуєте нову владу і бажаєте з нею співпрацювати?

- Підтримую нову владу. Уже здав належні мені три корови і все золото, яким володіла моя сім'я.

на технологічний факультет приймуть, але навчання там один рік буде на російській мові, якої Михайло фактично не знав. Вирішив на рік іти у вечірню школу, підтягнути російську мову і в вересні 1941 року їхати на навчання в Рівне. Не вийшло. З приходом в Дубровицю німців втратив роботу його батько. Михайла звільнили з ліспромгоспу в лютому 1942 року. Гнітили багато вільного часу і повна відсутність грошей.

На Великдень навесні 1942 року в Дубровицькій церкві зустрів шкільного приятеля Георгія Романушко. Розговорилися. Романушко вже був господарем фотоательє у Дубровиці. Запропонував йти до нього лаборантом. Це звільняло Михайла від відправки до Німеччини. Йому сподобалися умови роботи: тиша, темрява, кожен день нові обличчя. Заробляв добре, але в житті є непохитне правило - все колись не тільки починається, але й закінчується.

Хімікати і плівку Юнгшбейну поставляли його родичі з Праги, а з його загибеллю перестали це робити.

Як тільки Бульба-Боровець призначив Сігаленка редактором газети «Гайдамаки», фотоательє у Дубровиці перестало працювати.

Начальником поліції Дубровиці став Володимир Степанович Логвинович - син петлюрівського сотника. Логвинович організував в Дубровиці єврейське гетто. В центрі містечка колючим дротом обнесли кілька старих будинків - це і було гетто. Там тримали тих, хто потрібен був поліцейським - кравців, шевців, лікарів, кухарів, вчителів. Логвинович на день Івана Купала викликав до себе Камінського, Романушко і Раковича.

- Бачу, вам сподобалося байдкувати, а треба працювати, щоб добре жити! Сподіваюся, знаєте, що комуністичне підпілля заворушилось, червоні партизани з'явилися. Я вимагаю від вас відомостей - про неблагонадійних, про тих, хто по своїй дурості заважає нам облаштувати «новий порядок». Камінський, тебе призначаю старшим, дозволяю залучити і «Бугайчика».

- Володимир Степанович, у нас немає зброї, ніде збиратися і нікуди вести заарештованих.

- Дозволяю зайняти будинок Юнгшбейна. Мені потрібно знати, де приховуються вцілілі жиди. У будинках тих, кого вже заарештували, проведіть ретельні обшуки. Все знайдене - мені на стіл. І останнє. Камінський, завтра отримаєш німецький військовий металошукач і пройдеш необхідне навчання.

«Команда» С. Камінського за допомогою металошукача обшукала будинок Юнгшбейна. У підшивці стелі виявили коробку з-під цукерок, а в ній - 30 золотих царських десяток.

Використовуючи металошукач, «команда» Сергія Камінського до кінця 1942 року обшукала будинки всіх заможних євреїв і практично в кожному знаходила замасковані схованки із золотими виробами і дорогоцінним камінням та грошима - німецькими марками, доларами, польськими злотими і навіть радянськими рублями. Логвинович щедро ділився зі своїми підручними награбованим, і вони старалися.

На Різдво в 1942 році Камінський, Ракович, Романушко прийшли до церкви у відмінних костюмах, у білих сорочках з краватками і навіть не наїдпнтку. Сповідалися, відстояли службу, причащалися. Камінський був з дружиною Ганною Степанівною. Після служби батюшка охрестив їх сина. Вдома у Камінського весело відзначали цю подію. Михайло Ракович поскаржився Камінському, що Надія Павленко відмовила йому на залицяння.

- Чого ти з нею панькаєшся! Тягни в ліжко, а буде пручатися, то дай по морді і твоя візьме.

На допиті 4 квітня 1944 Н. Павленко розповіла: «Ракович Михайло Павлович майже щотижня по 1-2 рази бував у мене на

м.Дубровиці Рівненської області; Романушко Георгій Іванович, 1922 р.н., уродженець і житель м.Дубровиці; Камінський Йосип (Він і Сергій) Федорович, 1921 р.н., уродженець і житель м.Дубровиці. Були визнані винними в тому, що в 1942 року й по день арешту (Березень 1944 р.) були учасниками УПА, вели збройну боротьбу з Радянськими партизанами, підрозділами Червоної Армії й тероризували місцеве населення.

За показами підсудних, особисто ними були по-звір'ячому замучені в м.Дубровиці сім'ї партизанів: Обухова - 6 чоловік, Ніковського - 6 чоловік, Жуковського - 2 чоловіки, Опреловського - 2 чоловіки. У партизанів Нашори Івана Івановича були знищені діти, жінка й старик.

Восени 1943 р. Ракович М.П., Романушко Г.І., Камінським С.Ф. були спалені будинки й усе майно Партизанських сімей - Мартинчик Катерини, Рокі Дмитра, Нашорі Якова. Для настрахання жителів відкривали з гвинтівкою стрільбу по палаючих будинках, не даючи можливості вийти з дому людям. Внаслідок обстрілу Мартинчик Катерина та її 12-річна дочка зазнали сильних опіків.

У вересні 1942 р. Камінським С.Ф. та Романушко Г.І. спільно з іншими учасниками банд оунівського підпілля були по-звір'ячому замучені й позбавлені життя громадяни села Селець Дубровицького району: Воробей Ф.П., Черпак Д.І., Курач Ганна, Ольховик Н.К., Чухрай Олексій, Петрушко Л.І., Герман Петро, Мосійчук Клим та втоплюся у річці партизанка Заблоцька.

У берліні 1943 р. Ракович М.П., взявши безпосередню участь зі своїм загоном у знищенні майна й жителів польської колонії Добринь. Внаслідок дії загону колонії була стерта з лиця землі і позбавлено життя в ній ста чоловік, без огляду на вік та стать.

З січня 1944 р. Ракович М.П., Романушко Г.І. та Камінський С.Ф. спільно з іншими учасниками банд оунівського підпілля вчинили збройний опір партизанським загонам, що звільнили м.Дубровицю від німецьких загарбників. Після звільнення м.Дубровиці ВСІ троє пішли в підпілля й продовжили боротьбу з Радянською владою.

Військово-польовий суд визнав винним Каменського С.Ф. у тому, що будучи станційним м.Дубровиці, а Романушко Г.І. його заступником, Ракович М.П. командиром взводу банд формування «Кора». Організували й особисто вели активну збройну боротьбу проти Червоної Армії, Радянської влади, знищували ні в чому не винних людей».

Постановою Президії Рівненського обласного суду від 2 вересня 1992 року Ракович Михайло Павлович, Романушко Георгій Іванович, Камінський Йосип (Сергій) Федорович визнані обґрунтовано засудженими й такими, що реабілітації НЕ підлягають.

...Існує давня легенда. Якщо чоловік гине з петлею на шії, то під впливом сильного стресу він закінчує життя оргазмом. Чоловіче сім'я потрапляє в землю й там, де стояла шибениця, виростає таємнича квітка Мандрагора. Це багатолітня рослина, релікт третинної флори. Корінь у нього м'ясистий, сильно нагадує людське тіло. Квіти Мандрагори яскраво-оранжевого забарвлення, огидно пахнуть і надзвичайно отруйні. Мандрагори приписують чудотворні властивості. У легенді є важлива обставина. Квітка Мандрагори виростає під шибеницею, тільки якщо в петлі загинув невинний.

Камінський, Романушко, Ракович повішені в Дубровиці перед Пасхою (10 квітня 1944 року). З тих пір пройшло майже 70 років, але на місці їх страти так і не виросла Мандрагора. Чому? На це запитання кожен дає свою відповідь, але давню легенду слід пам'ятати!

(Уривок з книги Анатолія РУСАКА "Ісповедь").